

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาสภาพการปฏิบัติงานในด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ของศึกษาธิการอำเภอ ในเขตการศึกษา 9 เพื่อให้เข้าใจเรื่องที่ศึกษาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

- 2.1 ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม
- 2.2 วัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.3 หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษาธิการอำเภอ
- 2.4 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
- 2.5 การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของคำว่าวัฒนธรรม

ในสภาพปัจจุบัน นักเรียนนักศึกษา เยาวชนและประชาชน ส่วนใหญ่เอาใจใส่และเห็นความสำคัญในเรื่องวัฒนธรรมของชาติค่อนข้างน้อย ประพฤติปฏิบัติตามแนววัฒนธรรมโดยการเอาอย่างเลียนแบบ ไม่ได้ศึกษาให้ทราบถึงสาระแก่นสาร และคุณค่า ตลอดจนความดีงามของวัฒนธรรมนั้น ๆ การประพฤติปฏิบัติยังผิดเพี้ยนไปจากแนวทางที่ถูกต้องยังเกิดความเสียหาย และสร้างทัศนคติไม่ดีต่อวัฒนธรรมไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรม

คำว่า " วัฒนธรรม " ตรงกับภาษาอังกฤษว่า " Culture " ซึ่งรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ " Cult " มีความหมายว่า การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้นิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้เป็น 4 นัย คือ

- 1) สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ
- 2) วิธีชีวิตของหมู่คณะ
- 3) ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติ และศีลธรรมอันดีของประชาชน
- 4) พฤติกรรมและสิ่งทีคนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้อยู่ในหมู่พวกตน

พระเทพเวที (พระธรรมปิฎก, ประยุทธ์ ปยุตโต) เมื่อคราวแสดงปาฐกถาพิเศษ 100 ปี พระยาอนุนามราชชน เรื่อง " วัฒนธรรมกับการพัฒนา " ก็ได้อธิบายความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม เป็นการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญาทั้งหมด ที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอด และเจริญสืบต่อมาได้และเป็นอยู่อย่างที่เป็นในบัดนี้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

ในขณะเดียวกัน ปรีชา หิรัญประดิษฐ์ และคณะ (2532) ในเอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ชุตวิชาติศิลปะ การละเล่น และการแสดงพื้นบ้านของไทย ให้ความหมายวัฒนธรรมว่า " เป็นแบบอย่างการดำเนินชีวิตในเรื่องต่าง ๆ ของกลุ่มสังคมหนึ่ง " ซึ่งวิถีชีวิตและมรดกของชาวบ้านดังกล่าว ก็คือวัฒนธรรมท้องถิ่นนั่นเอง

ดังนั้น สามารถแยกความหมายของวัฒนธรรมออกเป็น 2 นัย เป็นความหมายทั่วไปและความหมายเชิงปฏิบัติการ คือ

1) ความหมายทั่วไป

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึคนึกคิด ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต ของคนในสังคมนั้น ๆ

2) ความหมายในเชิงปฏิบัติการ

วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงาม ซึ่งเป็นผลกระทบจากระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ มีการส่งเสริมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่ง ไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลิตผล

อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ

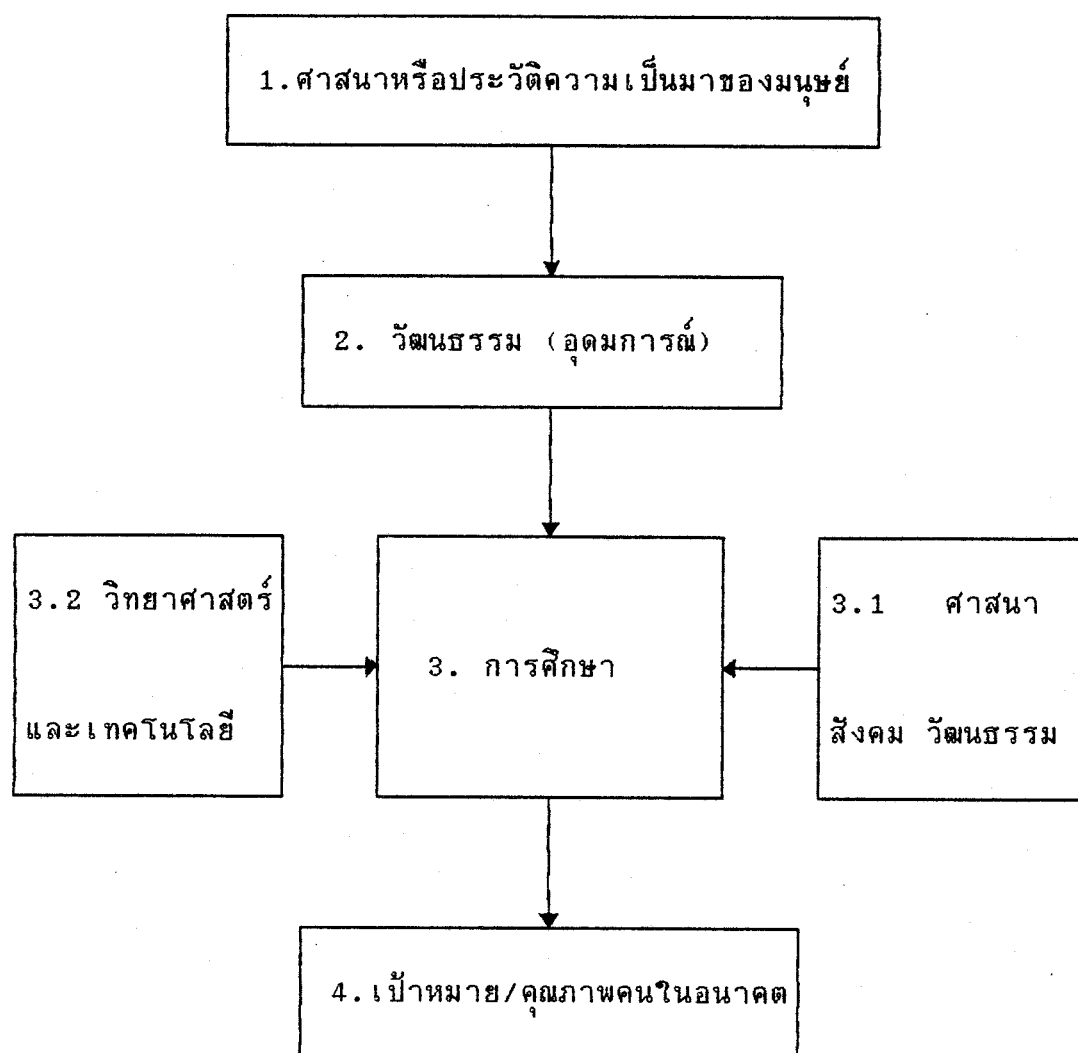
จากความหมายทั่วไปและความหมายเชิงปฏิบัติการของคำว่า วัฒนธรรม ดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตของคนในสังคม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม

จากความหมายที่ว่า วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของคน ซึ่งแสดงออกเป็นรูปธรรม 5 ประการ คือ การดำรงชีวิต การดำเนินการในสังคม การศาสนาและจริยธรรม สุนทรียศาสตร์และภาษาที่ใช้ ตลอดจนการสอน การเรียน การศึกษา เพื่อสืบทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538)

เมื่อมีการพัฒนาสังคม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม พัฒนาการของวัฒนธรรมที่ถูกต้อง คือ การพัฒนาสังคมของตัวเอง ความเจริญก้าวหน้าของประเทศควรดำเนินไปตามขีดความสามารถของคนในท้องถิ่น ซึ่งค่อยๆ ก้าวเดินไปสู่แนวทางในอนาคต โดยผ่านทางกระบวนการต่างๆ เช่น

1) การศึกษา คือ การสืบทอดวัฒนธรรมและพัฒนาความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ให้ผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม ศาสนา จริยธรรมในอดีต เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2) กระบวนการแลกเปลี่ยนทางเทคโนโลยี ผ่านการถ่ายทอดจากสังคมที่ก้าวหน้า ไปยังสังคมที่ล้าหลัง เป็นการช่วยเหลือถ่ายทอดเทคโนโลยี

แผนภูมิที่ 1 ความเป็นมาและการถ่ายทอดวัฒนธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538:
การวัฒนธรรมศึกษา กระบวนการบริหารและจัดการวัฒนธรรม)

ในการปฏิบัติเกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น ในรายละเอียดข้อปลีกย่อยย่อมปฏิบัติแตกต่างกันไปตามภูมิภาคหรือท้องถิ่น ของหมู่ชนที่ตั้งถิ่นฐานนั้น แต่โดยลักษณะส่วนใหญ่ก็มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลความเชื่อมาจากพุทธศาสนา ท้องถิ่นใดมีความเก่าแก่ย่อมมีขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีและศิลปะเป็นของตนเอง ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของท้องถิ่นตน นอกจากนั้นยังสะท้อนถึงภูมิปัญญา วิธีชีวิตความเป็นอยู่ ความรักใคร่กลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลักษณะการปฏิบัติเหล่านี้ก็คือ วัฒนธรรมท้องถิ่น นั่นเอง

2.2 วัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1) ความหมายของวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำว่า "วัฒนธรรมท้องถิ่น" บางคนเรียกว่า "วัฒนธรรมพื้นบ้าน" แต่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า "คติชนวิทยา" (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษา
นอกโรงเรียน, 2537) ซึ่งมีความหมาย 5 ประการ คือ

(1) เป็นเรื่องเล่าสืบทอดกันมา จนไม่อาจสืบสาวราวเรื่องถึงต้นตอ
หรือผู้เล่าเรื่องเดิมได้

(2) เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความ
เชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชาตินั้น

(3) การสืบทอดข้อมูลทางคติชนวิทยา อาศัยการบอกเล่าต่อๆ กันมา
โดยการจำและการกระทำซ้ำๆ จนจำได้ขึ้นใจ มากกว่าจะบันทึกข้อมูลและถ่าย
ทอดเป็นลายลักษณ์อักษร

(4) เป็นแนวดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ที่กระทำสืบทอดกันมา
ตั้งแต่บรรพบุรุษ และลูกหลานยังยึดถือปฏิบัติกันอยู่

(5) เป็นการศึกษาเรื่องราวของชาวบ้านมากกว่าชาวเมือง เพราะ
ชาวบ้านเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตช้า สิ่งทีประเพณีปฏิบัติจึงคงอยู่ในรูปแบบเก่า ๆ มาก
ส่วนชาวเมืองนั้นรับความเจริญทางวัตถุมากกว่า จึงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตอยู่ตลอดเวลา

วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการเรียกชื่อวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในวงแคบเข้ามา
อาจจะเป็นวัฒนธรรมภาคตามสภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมจังหวัด อำเภอ ตำบล
หรือหมู่บ้าน ตามสภาพแห่งการปกครองท้องถิ่นก็ได้ แต่มีลักษณะเหมือนกับวัฒนธรรม
แห่งชาติโดยส่วนรวม จะแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย

ในขณะที่วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต เป็นครรลองแห่งชีวิต การกิน การอยู่
การเดิน การนั่ง การนอน ล้วนแต่เป็นพฤติกรรมที่ถูกตีกรอบไว้ให้ประพฤติปฏิบัติ
ถ้าประพฤติปฏิบัติผิดแผกแตกต่างจากแบบแผนที่ตั้งคกกำหนดไว้ ก็จะปรับตัวเข้ากับ
สังคมไม่ได้ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิตในสังคมพื้นบ้าน
จึงนับว่ามีความสำคัญไม่น้อยกว่าวัฒนธรรมแห่งชาติ เพราะเหตุว่าวิวัฒนาการของ

วัฒนธรรมแห่งชาติ จะเกิดขึ้นได้ก็ย่อมอาศัยวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญ และในขณะเดียวกัน วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงช้า ยึดมั่นใน ประเพณีอันเก่าแก่ จึงช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมสมัยใหม่ ที่เป็นพิษภัยแก่สังคมไทยไว้ ส่วนหนึ่ง

2) หมวดหมู่ของวัฒนธรรมท้องถิ่น

คณะกรรมการเฉพาะกิจว่าด้วยการจัดระบบข้อมูลทางวัฒนธรรม ของ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (กระทรวงศึกษาธิการ กรมการศึกษานอก โรงเรียน, 2537) ได้จัดวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็น 5 หมวดหมู่ คือ

2.1) ความเชื่อและขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

ความเชื่อ หมายถึง ความเห็นจริงด้วยและความเห็นจริงตามไม่ว่าจะเห็น เช่นนั้นด้วยความรู้สึก หรือใช้เหตุผลไตร่ตรองก็ตาม ความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มี อำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่รู้ สาเหตุ ฉะนั้นเมื่อมีภัยพิบัติ ก็จะวิงวอนขอความช่วยเหลือต่อสิ่งที่ตนเชื่อว่าจะ ช่วยได้ จึงเป็นบ่อเกิดแห่งความเชื่อต่อกันมา

ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสิ่งที่ถือปฏิบัติกันโดยมีพื้นฐานจากความเชื่อ ต่างๆ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) จารีตประเพณี เป็นประเพณีที่สังคมถือว่า ถ้าใครฝ่าฝืน งดเว้น ไม่ทำตามก็เป็นผิด เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม ซึ่งคนในสังคมถือว่ามีค่า แก่ส่วนรวม

(2) ขนบประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่กำหนดขึ้นเป็นระเบียบแบบแผน แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมา ทั้งเป็นระเบียบแบบแผนโดยตรงหรือโดยปริยาย

(3) ธรรมเนียมประเพณี ได้แก่ ประเพณีที่เป็นเรื่องสามัญ ไม่มี ระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี และไม่มีผิดมีถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็น แต่เพียงนิยมกันว่ามีคนปฏิบัติแล้วก็ปฏิบัติกันมา

2.2) ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น

ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถแยกย่อย ได้ 6 กลุ่ม คือ

- (1) ภาษาถิ่นอีสาน
- (2) นิทานพื้นบ้าน
- (3) สำนวนโวหาร
- (4) ภาษิต
- (5) ปริศนาคำทาย
- (6) จารีกต่างๆ

2.3) ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่น

ศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทั้งความสวยงามและประโยชน์ในการใช้สอย แบ่งออกได้เป็น 6 ประเภท คือ

- (1) จิตรกรรม คือภาพเขียน เช่น จิตรกรรมผนังโบสถ์ ผ้าพระเวส
- (2) ปฏิมากรรรม คือการปั้นและการหล่อ เช่น พระพุทธรูป
- (3) สถาปัตยกรรม คือ การก่อสร้างอาคาร บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เช่น โบสถ์ ศาลพระภูมิ บ้าน เป็นต้น
- (4) หัตถกรรม คือสิ่งที่ทำด้วยมือและใช้เป็นเครื่องยังชีพของชาวบ้าน
- (5) งานประดิษฐ์ เช่นดอกไม้ประดิษฐ์ การตกแต่งลวดลายบนแผ่นผ้า
- (6) งานช่างฝีมือต่างๆ เช่น การแกะสลัก

2.4) ดนตรี นาฏศิลป์และการเล่นท้องถิ่น

เป็นวัฒนธรรมอีกหมวดหนึ่ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ

- (1) ดนตรี ประกอบด้วย เครื่องดีด เช่น พิณ เครื่องสี เช่น ซอ เครื่องตี เช่น กลอง พาง และเครื่องเป่า เช่น แคน โหวด เป็นต้น
- (2) นาฏศิลป์ เป็นการฟ้อนรำประกอบดนตรี ทั้งประกอบการขับร้องและหมอลำ เป็นต้น
- (3) การเล่นพื้นบ้าน นับเป็นกีฬาและนันทนาการอย่างหนึ่ง ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.5) ชีวิตและความเป็นอยู่

ชีวิตและความเป็นอยู่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แตกต่างจากชีวิตความเป็นอยู่ของคนในภาคอื่น แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

(1) คหกรรม นิยมรับประทานข้าวเหนียว ในด้านอาหาร นิยมปรุงให้สุกโดยการปิ้ง การจี่ การแกง การอ่อม เป็นต้น

(2) การแพทย์และสาธารณสุข นิยมรักษาแบบแผนโบราณกันมาก

3) การจำแนกวัฒนธรรมท้องถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นดินแดนกว้างใหญ่ที่มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่ 19 จังหวัด ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แก่ นครราชสีมา อุบลราชธานี อุดรธานี ขอนแก่น เลย ชัยภูมิ บุรีรัมย์ นครพนม สกลนคร สุรินทร์ ศรีสะเกษ ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ หนองคาย ยโสธร มุกดาหาร มหาสารคาม และที่แยกออกเป็นจังหวัดเพิ่มเติม ได้แก่ อำนาจเจริญ จากอุบลราชธานี และหนองบัวลำภู จากอุดรธานี

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2532) ได้เขียนไว้ในเอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ชั่ววิชา ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย โดยได้แบ่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกตามภาษาถิ่นอีสานตามสำเนียงที่ใช้แตกต่างกันออกไป เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้ดังนี้

(1) กลุ่มอีสานตอนเหนือ ได้แก่ หนองคาย เลย สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร

(2) กลุ่มอีสานตอนกลาง ได้แก่ ชัยภูมิ อุดรธานี ขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ยโสธร และอุบลราชธานี

(3) กลุ่มอีสานตอนใต้ ได้แก่ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ

แต่ในส่วนของการทรวังศึกษาธิการ โดยสำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรีและสำนักงานนโยบายและแผนการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม ได้กำหนดเขตของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมส่วนภูมิภาค : ในช่วง 15 ปี พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2554 ไว้ในเอกสารสองปีกระทรวงศึกษาธิการ 2536 - 2537 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2537) และเค้าโครงแผน 15 ปี ของกองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2537) ออกเป็น 3 เขต คือ

(1) ภาคอีสานตอนเหนือ ได้แก่ เลย ขอนแก่น อุดรธานี หนองคาย
สกลนครและนครพนม

(2) ภาคอีสานตอนกลาง ได้แก่ มหาสารคาม กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด
อุบลราชธานี ยโสธรและมุกดาหาร

(3) ภาคอีสานตอนใต้ ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์
และศรีสะเกษ

จากการแบ่งเขตดังกล่าว จึงส่งผลต่อการส่งเสริมด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น
ของภาคอีสานตามเขตการวางแผน แต่ในความคล้ายคลึงกันสามารถสรุปให้เป็น
กลุ่มวัฒนธรรม ได้ 2 พวกใหญ่ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุกัญญา ภักตราชัย
(2532) ที่ได้เขียนไว้ในบทที่ 11 ในเอกสารประกอบการสอนของมหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช ชุตวิศา ศิลปะ การละเล่นและการแสดงพื้นบ้านของไทย คือ

(1) กลุ่มวัฒนธรรมไทลาว ซึ่งเป็นกลุ่มชนอีสานส่วนใหญ่

(2) กลุ่มวัฒนธรรมไทเขมร เป็นกลุ่มชนชาวอีสานตอนใต้

4) วัฒนธรรมที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มวัฒนธรรมไทลาวหรือชาวอีสานตอนกลางและอีสานตอนบน เป็นกลุ่มชน
ที่เป็นกลุ่มใหญ่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีวัฒนธรรมท้องถิ่นเฉพาะของ
ตนเอง วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญที่สุดของชนกลุ่มนี้ ที่คล้ายคลึงกันถือเป็นจารีต
ประเพณี เรียกว่า " ฮีตสิบสอง "

ฮีตสิบสอง มาจากคำว่า "ฮีต" หรือ "จารีต" และ "สิบสอง" มาจาก
"สิบสองเดือน" ดังนั้น ฮีตสิบสอง จึงหมายถึง จารีตประเพณีที่ชาวบ้านปฏิบัติกัน
ในโอกาสต่างๆ ทั้งสิบสองเดือน ของแต่ละปี ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจาก
ความเชื่อในพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัดมาด้วยดีเป็นเวลายาวนาน (สำเนียง
पालสมบุรณ์, 2537) ฮีตสิบสอง ที่นิยมปฏิบัติกันทั่วไป มีดังนี้

(1) เดือนอ้าย - บุญเข้ากรรม

บุญเข้ากรรมนิยมทำกันในเดือนอ้าย (เดือนเจียง) จะเป็นข้างขึ้นหรือ
ข้างแรมก็ได้ ซึ่งเป็นฤดูหนาว บุญเข้ากรรมคือ พิธีทำบุญโดยให้พระภิกษุผู้ต้อง
อาบัติสังฆาทิเสส (อาบัติหนักรองจากปาราชิก) ทำพิธีเข้ากรรม การเข้ากรรม

จัดทำโดยให้พระสงฆ์เข้าไปอยู่ในเขตหรือที่จำกัด เพื่อทรมานร่างกายให้หายจากกรรมหรือพ้นจากอาบัติที่ได้กระทำ และเป็นการชำระจิตใจให้หายจากมัวหมองด้วยบางแห่งถือว่าเมื่อบวชแล้วจะแทนคุณมารดาได้จะต้องอยู่กรรม เพราะมารดาท่านเคยอยู่กรรม (ระยะอยู่ไฟของหญิงที่คลอดบุตรใหม่) มาแล้ว

(2) เดือนยี่ - บุญคูณลาน

บุญคูณลาน เป็นการทำบุญข้าว (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญขวัญข้าว) ที่นวดเสร็จและกองไว้แล้วในลานข้าว กำหนดทำในเดือนยี่จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ เหตุที่มีการทำบุญนี้เนื่องจากผู้ใดทำนาได้ข้าวมากๆ ก่อนหาบหรือขนข้าวมาใส่ยุ้งฉาง ก็อยากจะทำบุญกุศลเพื่อเป็นสิริมงคลให้เพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ตนและครอบครัวสืบไป

(3) เดือนสาม - บุญข้าวจี

บุญข้าวจี นิยมทำกันในราวกลางหรือปลายเดือนสาม คือ ภายหลังการทำบุญวันมาฆบูชา ข้าวจี คือ ข้าวเหนียวหนึ่งให้สุกแล้วนำมาปั้นเป็นก้อนโตประมาณเท่าไข่เป็ดขนาดใหญ่ หรือผลมะตูมขนาดกลาง ทาเกลือเคล้าให้ทั่วและนวดให้เหนียว แล้วเสียบไม้ย่างไฟ ถ้าไม่เสียบไม้จะย่างในเหล็กหรือบนไม้ไผ่ผ่าซีกสานขดกันเป็นตะแกรงห่างๆ ก็ได้ โดยย่างบนกองไฟที่เป็นถ่าน พลิกไปพลิกมาจนเกรียมโดยรอบ จึงเอาออกมาทอดด้วยไข่ ซึ่งตีให้ไข่ขาว-แดงเข้ากันดีแล้ว ทาจนทั่วปั้นข้าว จึ่งเอาย่างไฟให้สุกอีกครั้งหนึ่ง บางแห่งเมื่อเอาเข้าย่างไฟเสร็จแล้วดึงเอาไม้ออกแล้วนำเอาน้ำอ้อยปิกใส่เป็นไส้ข้างในด้วยหรือยัดไส้ก่อนย่างไฟก็ได้

การทำบุญข้าวจีในเดือนสาม คงจะเนื่องมาจากเป็นเวลาที่ชาวนาหมดภารกิจในการทำนาและได้นำข้าวขึ้นยุ้งฉางใหม่ จึงอยากร่วมกันทำบุญข้าวจีถวายพระสงฆ์

(4) เดือนสี่ - บุญพระเวสหรือบุญมหาชาติ

บุญพระเวส หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญมหาชาติ มีการทำกันเดือนใดเดือนหนึ่งในระหว่างออกพรรษา จะเป็นข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ แล้วแต่สะดวก แต่ส่วนมากนิยมทำกันในเดือนสี่ เป็นการทำบุญฟังเทศน์ เกี่ยวกับพระเวสสันดรชาดก โดยนิมนต์พระภิกษุเทศน์เป็นกัณฑ์ต่างๆ พร้อมนำต้นกัณฑ์เทศน์ทอดถวายด้วย

(5) เดือนห้า - บุญสงกรานต์

บุญสงกรานต์หรือตรุษสงกรานต์ของกำหนดทำกันในเดือนห้า ปกติมี 3 วัน โดยเริ่มตั้งแต่ วันที่ 13 เมษายน ถึงวันที่ 15 เมษายน เหมือนกับภาคกลาง วันที่ 13 เมษายน เป็นวันต้น คือ วันมหาสงกรานต์ วันที่ 14 เมษายน คือวันกลางเป็นวันเนา และวันที่ 15 เมษายน คือ วันสุดท้ายเป็นวันเถลิงศก ชาวอีสานถือเป็นวันขึ้นปีใหม่ จะมีการสงน้ำพระพุทธรูป ที่สงน้ำสำหรับพระพุทธรูปมักเป็นที่ใดที่หนึ่งเห็นว่าเหมาะสม ซึ่งตามปกติมักใช้ศาลาการเปรียญ แต่บางวัดก็จัดสร้างหอสงขึ้นแล้วอัญเชิญพระพุทธรูปไปประดิษฐานไว้เพื่อทำการสงในวันสงกรานต์ และในวันถัดจากวันสงกรานต์อีกด้วย

(6) เดือนหก - บุญบั้งไฟ

บุญบั้งไฟ เป็นบุญที่นิยมทำกันในเดือน 6 การจัดทำบุญบั้งไฟมีขึ้นเพื่อบูชาอารักษ์หลักเมือง ในการทำบุญขอฝนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติมาแต่โบราณ บางหมู่บ้านถือเคร่งครัดมาก คือจะต้องทำบุญบั้งไฟทุกปีจะเว้นไม่ทำไม่ได้ เพราะถ้าเว้นไม่ทำบุญนี้เชื่อว่าอาจทำให้เกิดเภทภัยต่าง ๆ เช่น ฝนแล้งบ้าง หรือไม่ตกต้องตามฤดูกาลบ้าง คนหรือวัวควายอาจเกิดเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ บ้าง เป็นต้น และเมื่อทำบุญดังกล่าวแล้ว ก็เชื่อว่าฟ้าฝนจะอุดมสมบูรณ์ ประชาชนในระแวกนั้นจะอยู่เย็นเป็นสุข เพราะมีอาหารข้าวปลาบริบูรณ์ทั้งปราศจากโรคภัยด้วย

(7) เดือนเจ็ด - บุญช่าฮะ

บุญช่าฮะนิยมทำกันในเดือนเจ็ด ทำได้ทั้งข้างขึ้นและข้างแรมบุญช่าฮะคือบุญช่าระล่ำลึงที่เป็นเสนียดจัญไร อันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่บ้านเมือง ทำให้บ้านเมืองไม่อยู่เป็นสุข เกิดโจรปล้นบ้าน ปล้นเมือง ช่ารันพันแกงผู้คน วัวควายล้มตายเพราะผีเข้า บ้านเมืองมีเหตุเภทภัยที่เป็นอัปมงคลให้หมดไป

(8) เดือนแปด - บุญเข้าพรรษา

วันเข้าพรรษาคือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 เป็นวันทำบุญ เป็นประเพณีที่ปฏิบัติมาแต่โบราณครั้งพุทธกาล เพราะในฤดูฝนเมื่อฝนตกหนทางไปมาไม่สะดวก เป็นการลำบากในการที่พระภิกษุจะสัญจรไปมา และบางครั้งพระภิกษุอาจเดินเข้า

ไปในเรือกวสวไรนาเหยียบฆ่าพืชของชาวบ้านเสียหาย จึงมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุอยู่ประจำที่หรือเข้าพรรษา เป็นเวลา 3 เดือน

(9) เดือนเก้า - บุญข้าวประดับดิน

บุญข้าวประดับดินนิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 บุญข้าวประดับดินเป็นบุญที่ทำเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายหรือเปรต (ชาวอีสานบางที่เรียก เมต) ข้าวประดับดิน ได้แก่ ข้าวและอาหารหวานคาวพร้อมหมากพลุบหรี่ที่ห่อด้วยใบตองกล้วยนำไปวางไว้ตามใต้ต้นไม้ แขนงไม้ตามกิ่งไม้ หรือวางไว้ตามพื้นดินหรือที่ใดที่หนึ่งในบริเวณวัด พร้อมกับเชิญวิญญาณของญาติมิตร ที่ล่วงลับไปแล้วมารับเอาอาหารที่อุทิศให้ ต่อมาภายหลังนิยมนำภัตตาหารไปถวาย แต่พระภิกษุสามเณรแล้วอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ตาย โดยหยาดน้ำ(กรวดน้ำ)ไปให้ด้วย

(10) เดือนสิบ - บุญข้าวสาก

บุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัต) นิยมทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ผู้ตายหรือเปรต บางท่านว่าเป็นการทำบุญอุทิศกุศลให้เปรตอีกครั้งหนึ่ง โดยมีเวลาห่างจากเวลาทำบุญข้าวประดับดิน 15 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เปรตต้องกลับไป ณ ที่อยู่ของตน

(11) เดือนสิบเอ็ด - บุญออกพรรษา

บุญออกพรรษาจัดทำขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 ในวันนี้ในตอนเช้าชาวบ้านจะไปทำบุญตักบาตร หรือตักบาตรเทโว และจัดอาหารคาวหวานไปถวาย แต่พระภิกษุสามเณร บางวัดก็มีการกวนข้าวทิพย์ถวาย มีการรับศีลสวดมนต์ทำวัตรเช้า ฟังเทศน์และผู้มีจิตศรัทธาที่จะถวายผ้าจ่านำพรรษา ก็นำไปถวายแด่พระภิกษุตอนนั้นด้วย

ในวันออกพรรษามักจะมีพิธีอื่น ๆ ประกอบ คือ

ก. การถวายต้นดอกฝ้ายหรือปราช้างฝ้าย การทำต้นดอกฝ้ายชาวบ้านจะนำเอาไม้ไผ่มาจักตอกสานและทำเป็นรูปปราช้าง แล้วเอาซี่ฝ้ายเสียบด้วยไม้แหลมปักลงบนท่อนกล้วยหรือหยวกกล้วย หากจะทำเป็นลวดลายให้สวยงามก็ใช้ซี่ฝ้ายปักลงบนท่อนกล้วยก่อนจึงนำมาตกแต่งเป็นลวดลายรอบปราช้าง ตอนเย็นหรือค่ำก็แห่กันอย่างสนุกสนานครึกครื้นกันไปวัด เวียนรอบศาลาโรงธรรม 3 รอบ

แล้วนำไปถวายพระภิกษุสงฆ์เพื่อบูชาพระรัตนตรัยและอุทิศส่วนกุศลให้ญาติที่ล่วงลับไป เมื่อทำพิธีเสร็จแล้วมีการฟังเทศน์ฉลองต้นเพลิง และพระกล่าวคำอนุโมทนาให้พรเป็นเสร็จพิธี การทำต้นเพลิงส่วนมากชาวบ้านรวมกันทำเป็นกลุ่ม ๆ แล้วแต่ศรัทธา วัดหนึ่ง ๆ มักมีการถวายต้นดอกเพลิงจำนวนหลาย ๆ ต้น

ข. การล่องเรือไฟ เรือไฟ คือ เรือหรือแพที่ทำด้วยท่อนกล้วยหรือไม้ไผ่ ยาวประมาณ 3 - 4 เมตร หรือยาวกว่านี้ ทำร้านหรือราวขึ้นสำหรับจุดไฟและเสียบรูปเทียน เรือไฟอาจยกโครงขึ้นเป็นรูปต่าง ๆ ได้แก่รูปสัตว์ เช่น ช้าง ม้า จระเข้ พญานาค ฯลฯ หรือรูปปราสาท บ้านเรือน เป็นต้น และตกแต่งอย่างสวยงาม

มูลเหตุที่มีการล่องเรือไฟ จุดประสงค์เพื่อเป็นการบูชา และคารวะแม่น้ำคงคาและสักการะพระพุทธรูปตามหนทางที่ แล้วน้อมจิตอธิษฐานขอให้ผู้บูชาประสบแต่ความสุข ความเจริญยิ่งขึ้นไป

ค. การส่วงเรือ การส่วงเรือ หมายถึง การนำเรือมาแข่งขันกันด้วยฝีพาย ชาวอีสานจะกำหนดแข่งเรือกันในวันใดวันหนึ่ง ระหว่างเดือนสิบถึงเดือนสิบสอง ระหว่างเข้าพรรษาหรือภายหลังนั้นเล็กน้อย เช่น ในวันทำบุญข้าวสาก บางแห่งนิยมจัดแข่งขันกันในวันออกพรรษา และยึดเวลาออกไปถึงเดือนสิบสองก็มี เรือที่แข่งคือเรือชุดบรรจุนักแข่งตั้งแต่ 20 คน ถึง 50 คน วัดใดหรือหมู่บ้านใดที่อยู่ใกล้แม่น้ำหรือลำคลองมักมีเรือแข่งไว้เป็นประจำ เมื่อถึงวันแข่งชาวบ้านจะประกาศหรือนัดให้คนหมู่บ้านอื่นที่มีเรือแข่งมา "ส่วงเรือ" กัน เป็นประเพณีที่ทำให้ผู้มาร่วมงานสนุกสนาน ได้มีโอกาสพบปะวิสาสะกันและจะจัดพิธีส่วงเรือกันทุกปี มีการจัดพิธีให้ใหญ่โต พร้อมมีการชิงรางวัลในการแข่งขันกันด้วย

(12) เดือนสิบสอง - บุญกฐิน

การทำบุญกฐิน เป็นการถวายผ้าแด่พระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาแล้ว การทำบุญกฐิน เริ่มตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญเดือนสิบสอง เช่นเดียวกับทางภาคกลาง การทอดกฐินมีมาแต่โบราณกาล เพราะมีพุทธบัญญัติให้พระภิกษุแสวงหาผ้าและรับกฐินได้ตามกำหนดเวลาดังกล่าว

เขตการศึกษา 9 ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ อุดรธานี ขอนแก่น สกลนคร หนองคาย เลย และหนองบัวลำภู เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีวัฒนธรรมท้องถิ่นของไทลาวเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ศึกษานิเทศก์อำเภอ ในฐานะผู้ดำเนินงานด้านวัฒนธรรม จะต้องดำเนินการหาข้อมูล วางแผน ส่งเสริม เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ และอนุรักษ์วัฒนธรรม ให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

2.3 หน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์อำเภอ

กระทรวงศึกษานิเทศก์มีบทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม โดยมีศึกษานิเทศก์จังหวัดและศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็นผู้แทนกระทรวงศึกษานิเทศก์ปฏิบัติงานในส่วนภูมิภาค ตามมติที่ประชุมอธิบดี ครั้งที่ 13/2526 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2526 และ ครั้งที่ 5/2527 เมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2527 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้ปฏิบัติในลักษณะศูนย์ 3 ศูนย์ ต่อมากระทรวงศึกษานิเทศก์ได้ปรับปรุงบทบาทและความรับผิดชอบ ของสำนักงานศึกษานิเทศก์อำเภอ ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยกำหนดหน้าที่ให้ปฏิบัติงานตามภารกิจ 3 ฐานะ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2532 เป็นต้นไป (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษานิเทศก์, 2533) ดังต่อไปนี้

- 1) ฐานะกระทรวงศึกษานิเทศก์และองค์กรกลางทางการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
- 2) ฐานะสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษานิเทศก์
- 3) ฐานะผู้ปฏิบัติงานให้กับกรมต่าง ๆ ในสังกัดกระทรวงศึกษานิเทศก์ และครุสภา

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษานิเทศก์ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสำนักงานศึกษานิเทศก์อำเภอ โดยได้ตราเป็นกฎหมาย มีรายละเอียด ตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษานิเทศก์ พ.ศ. 2535 มาตรา 4 (ข) กำหนดให้สำนักงานศึกษานิเทศก์จังหวัดและสำนักงานศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค และมาตรา 5 ข (2) ได้กำหนด

อำนาจหน้าที่สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2536) ดังนี้

1) ประสานและจัดทำแผนพัฒนา การศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของอำเภอ และแผนปฏิบัติการ รวมทั้งจัดลำดับความสำคัญของแผนงาน โครงการ การตั้งและจัดสรรงบประมาณประจำปี ให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของ กระทรวงและแผนจังหวัด ตลอดจนกำกับเร่งรัด ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ ของหน่วยงานสังกัดกระทรวงภายในอำเภอและเป็น หน่วยข้อมูลทางการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรมในอำเภอ

2) ประสานและส่งเสริมการดำเนินงาน ด้านการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม รวมทั้งส่งเสริมและควบคุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ของ หน่วยงาน ทั้งในและนอกสังกัดกระทรวงภายในอำเภอ ตลอดจนดำเนินการ เกี่ยวกับงานเลขานุการของคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการ วัฒนธรรมของอำเภอ

3) ปฏิบัติราชการตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การ ศาสนาและการวัฒนธรรม ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของนายอำเภอ หรือ ศึกษาธิการอำเภอ หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

4) ปฏิบัติราชการของกระทรวง ซึ่งมีได้กำหนดเป็นอำนาจหน้าที่ของ หน่วยงานใดในอำเภอโดยเฉพาะ

5) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย

2.4 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

จากพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการดังกล่าว สำนักงานปลัดกระทรวง ศึกษาธิการ ได้กำหนดแผนอัตรากำลัง 3 ปี รอบที่ 3 (ปีงบประมาณ 2536 - 2538) ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอขึ้น โดยจัดแบ่งงานภายในสำนักงาน ศึกษาธิการอำเภอ ตามลักษณะปริมาณงานในหน้าที่ความรับผิดชอบ ออกเป็น 3 ประเภท คือ

ประเภทที่ 1 สำนักงานศึกษาธิการอำเภอทั่วไป แบ่งงานภายในออกเป็น

3 งาน คือ

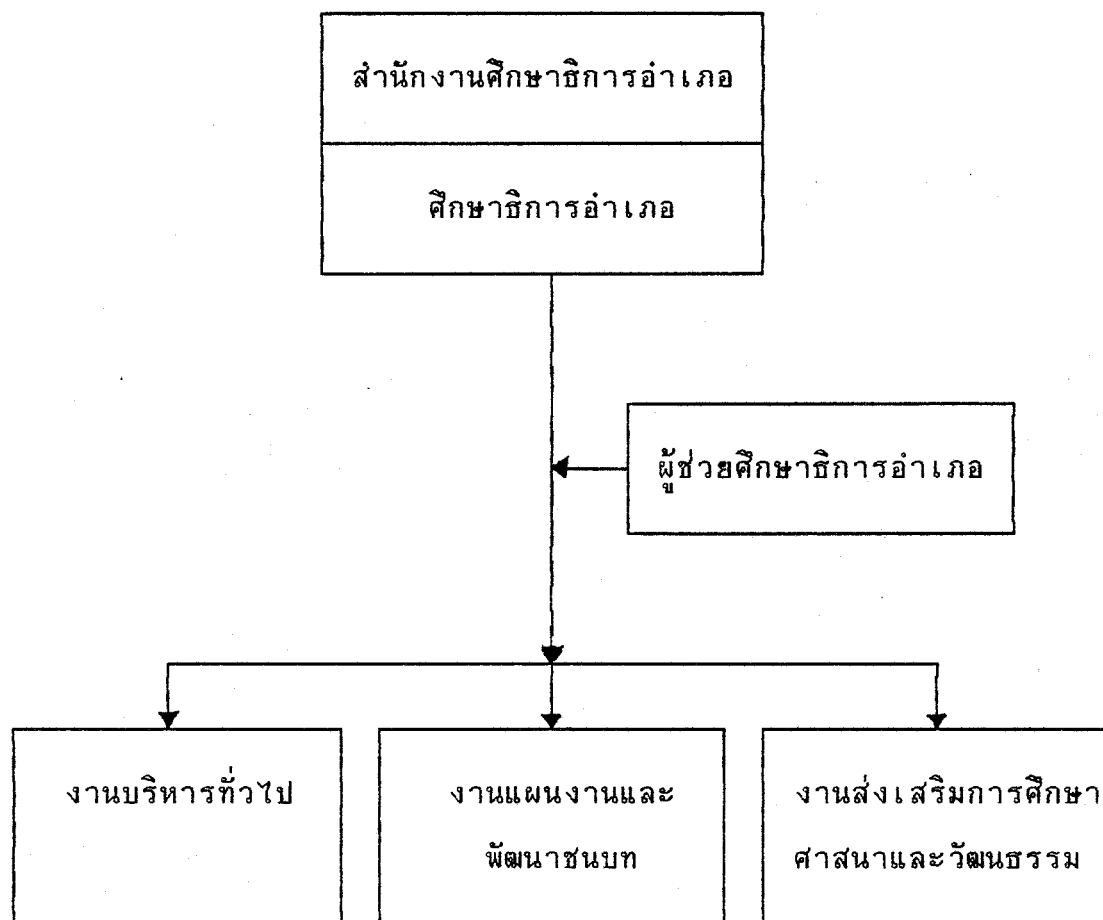
- 1) งานบริหารทั่วไป
- 2) งานแผนงานและพัฒนาชนบท
- 3) งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ประเภทที่ 2 สำนักงานศึกษาธิการอำเภอที่เป็นคลังอำเภอ แบ่งงานภายในออกเป็น 4 งาน คือ

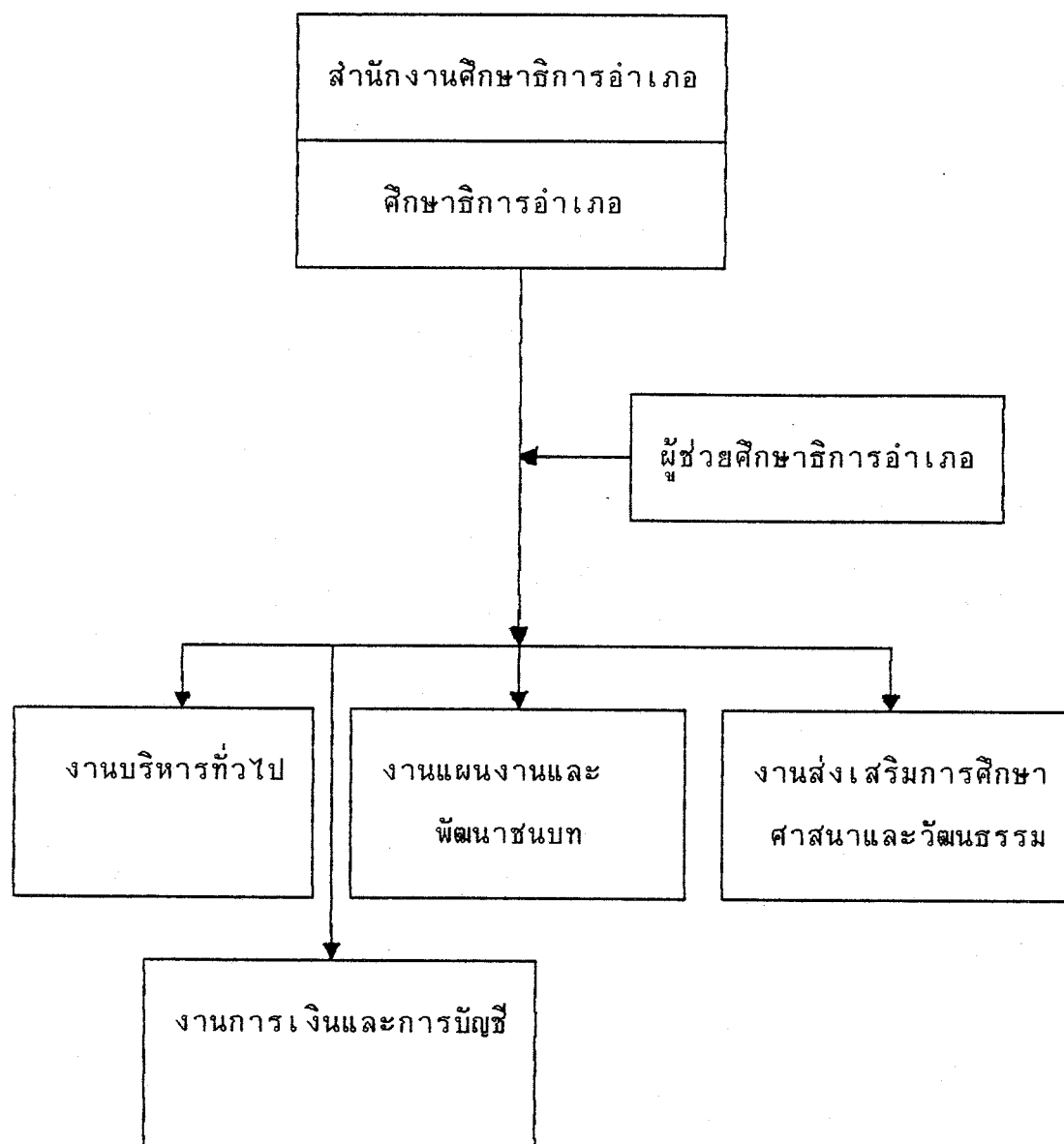
- 1) งานบริหารทั่วไป
- 2) งานการเงินและการบัญชี
- 3) งานแผนงานและพัฒนาชนบท
- 4) งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ประเภทที่ 3 สำนักงานศึกษาธิการกิ่งอำเภอ แบ่งงานภายใน ออกเป็น 3 งาน คือ

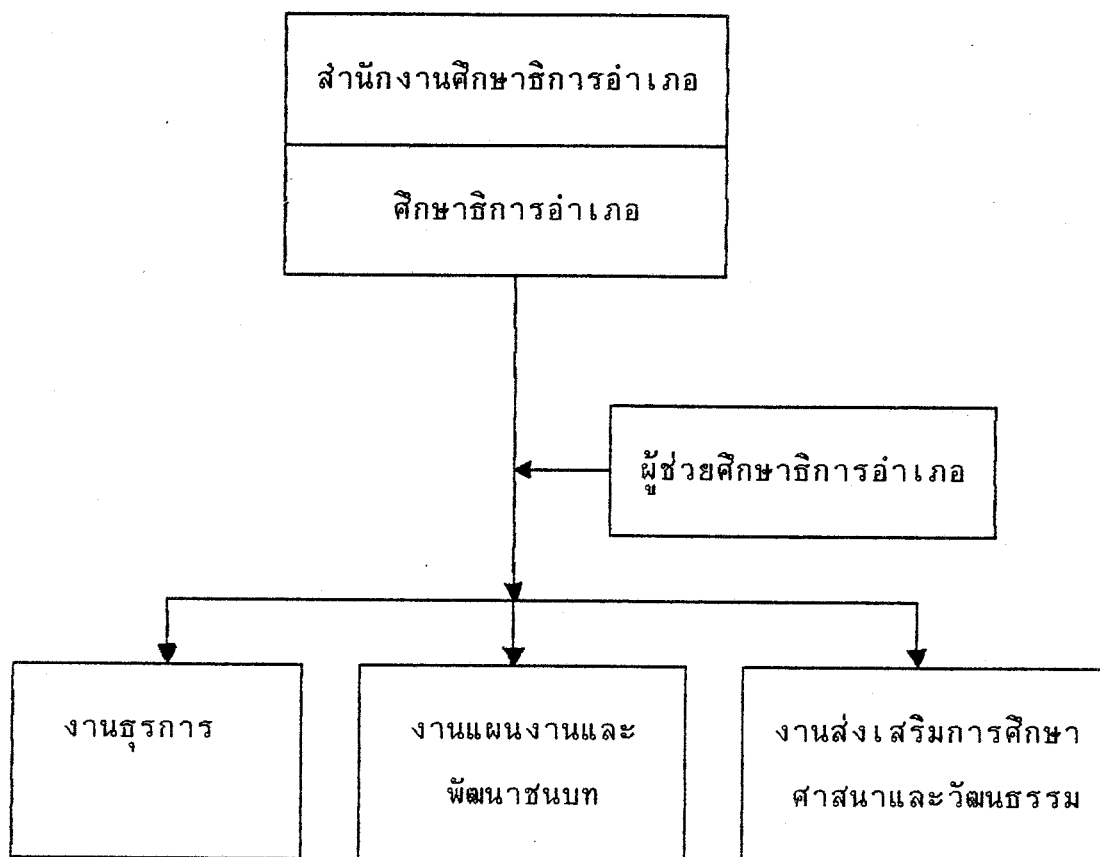
- 1) งานธุรการ
- 2) งานแผนงานและพัฒนาชนบท
- 3) งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แผนภูมิที่ 2 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
ในรูปแบบที่ 1 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2536)

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ
ในรูปแบบที่ 2 (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2536)

แผนภูมิที่ 4 โครงสร้างการบริหารงานของสํานักงานศึกษาธิการอำเภอ
ในรูปแบบที่ 3 (สํานักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2536)

สำหรับหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน ในแต่ละงานของ
สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ มีรายละเอียดดังนี้

1. งานบริหารทั่วไป (รวมทั้งงานธุรการ และงานการเงินและบัญชี)

มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานธุรการทั่วไป และงานธุรการของกรม
ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งงานการเงินและบัญชี การพัสดุ และงานการ
เจ้าหน้าที่ รวมถึงงานครุสภา

2. งานแผนงานและพัฒนาชนบท

มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับงานข้อมูลและสารสนเทศ งานแผนงาน/
โครงการ งานติดตามประเมินผล งานพัฒนาชนบท และงานกิจการพิเศษ

3. งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

มีหน้าที่รับผิดชอบดำเนินการและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานด้าน
การศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม

2.5 การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ

ในเรื่องที่เกี่ยวกับงานวัฒนธรรม จะสอดแทรกอยู่ในทุกงาน ของสำนักงาน
ศึกษาธิการอำเภอ เช่น งานบริหารทั่วไป จะรับผิดชอบเกี่ยวกับงานหนังสือ งาน
คำสั่งแต่งตั้งการประชุม การประสานงานและอำนวยความสะดวกให้งานวัฒนธรรม เป็น
ไปด้วยความเรียบร้อย ในขณะที่เกี่ยวกับงานแผนงานและพัฒนาชนบท จะเป็นหน่วย
รวบรวมข้อมูล สารสนเทศ จัดทำแผนงาน/โครงการทางด้านวัฒนธรรม การ
ติดตามประเมินผลการดำเนินงานและรายงานผล

แต่งานที่มีหน้าที่ที่จะปฏิบัติรับผิดชอบโดยตรงที่สุด คือ งานส่งเสริมการ
ศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งมีงานดำเนินการในเรื่องวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

- 1) งานสนับสนุนการปฏิบัติงานของศูนย์วัฒนธรรมอำเภอ
- 2) งานส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น
- 3) งานอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ
- 4) งานจัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่น ในการดูแลรักษามรดกทางศิลป

วัฒนธรรม

5) งานปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

6) งานฝึกอบรมอาสาสมัครพิทักษ์วัฒนธรรมไทย

7) งานวิเคราะห์สภาพทางการศาสนาและวัฒนธรรมไทย

8) งานกำหนดแนวทางพัฒนาศาสนาและการวัฒนธรรมให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด

9) งานประเมินมาตรฐานทางการศาสนาและการวัฒนธรรมอำเภอ

10) งานประเมินทางคุณภาพทางศาสนาและการวัฒนธรรม

11) งานนิเทศแนะนำการบริหารการศาสนาและการวัฒนธรรม

12) งานพัฒนาหลักสูตรการอบรมเผยแพร่หลักธรรม คุณธรรม และจริยธรรม

13) งานสัมมนาผู้บริหารการเผยแพร่ อบรมทางศาสนา และการวัฒนธรรม

การปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ นับว่าเป็นส่วนราชการที่มีความสำคัญต่องานในหน้าที่ของกระทรวงศึกษาธิการเป็นอย่างมาก เพื่อให้การปฏิบัติงานของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงได้วางระบบและแนวทางการปฏิบัติงาน ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย โดยจัดเป็นกลุ่มงานในความรับผิดชอบที่สอดคล้องกับกลุ่มงานของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและครอบคลุมบทบาทหน้าที่ โดยด้านส่งเสริมวัฒนธรรม ปฏิบัติงานในเรื่องดังต่อไปนี้

1) การวางแผนพัฒนาวัฒนธรรมอำเภอ

2) การเก็บและรวบรวมข้อมูล เพื่อการบริหารงานวัฒนธรรม ของอำเภอ

3) การส่งเสริมกิจกรรมทางวัฒนธรรม

4) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์งานศิลปวัฒนธรรม

5) การระดมทรัพยากรเพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอำเภอ

6) การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ

7) การส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถพิเศษทางศิลปวัฒนธรรมของอำเภอ

8) การประกวดแข่งขันการจัดทำบายศรี และการเล่านิทานส่งเสริมวัฒนธรรม

จากบทบาทหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ตามแผนอัตรากำลัง 3 ปี รอบที่ 3 (พ.ศ. 2536 - 2538) และระบบและแนวทางการปฏิบัติงานที่สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการกำหนด สรุปเป็นหน้าที่ของศึกษาธิการอำเภอ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ได้ในเรื่องที่จะศึกษา ดังต่อไปนี้

1) ด้านข้อมูลสารสนเทศ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลการแปลผลข้อมูล และการนำเสนอข้อมูล พร้อมทั้งการทำสารสนเทศ ในเรื่องเกี่ยวกับงานวัฒนธรรมของอำเภอ

2) ด้านการวางแผน เป็นการจัดทำแนวทางและรายการที่อำเภอ ประสงค์จะดำเนินการ เพื่อพัฒนางานด้านวัฒนธรรมอำเภอ ในรูปแผนงาน/โครงการ โดยประสานสอดคล้องกับจังหวัดและท้องถิ่น โดยจัดทำแผนทั้งระยะสั้น และระยะยาว

3) ด้านการส่งเสริมกิจกรรม เป็นการส่งเสริมสนับสนุน ฟื้นฟู ช่วยเหลือและติดต่อประสานงาน การประกวดและการแข่งขัน รวมถึงการให้ความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชน ให้เกิดความร่วมมือ สนับสนุน ระดมทรัพยากร ในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4) ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ เป็นการให้ความรู้แก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชนและประชาชน เพื่อตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนสื่อมวลชนทุกประเภทในท้องถิ่น เพื่อนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในแนวทางการดำเนินชีวิต

5) ด้านการอนุรักษ์และขำรงรักษา เป็นการให้ความรู้ สร้างจิตสำนึก ในการหวงแหนและอนุรักษ์ รวมถึงการเก็บรวบรวมข้อมูล จัดทำทะเบียน พิทักษ์

รักษาและดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของอำเภอ

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการดำเนินงานทางด้านวัฒนธรรมในระดับจังหวัดและอำเภอ นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญที่ทำให้การดำเนินงานวัฒนธรรมไม่บรรลุตามวัตถุประสงค์ จากความหมายของ วัฒนธรรมที่หมายถึงวิถีชีวิตของคนในสังคม ฉะนั้น หากการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของอำเภอไม่ประสบผลสำเร็จ ก็จะเป็นผลให้การดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของชาติ ไม่ประสบผลสำเร็จได้เช่นกัน

จากการศึกษาของ ชำรง อมโร และคณะ ในเรื่องโครงสร้างและระบบงานที่ตอบสนองภารกิจด้านวัฒนธรรมในระดับจังหวัด ในสารนิพนธ์การบริหารงานวัฒนธรรม 2535 (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535) ได้พบปัญหาด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านอาคารสถานที่และวัสดุครุภัณฑ์ ด้านความร่วมมือทั้งภาครัฐและเอกชน และด้านโครงสร้างการบริหารงาน ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรปรับปรุงบทบาทและวัฒนธรรมของหน่วยปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ในระดับท้องถิ่น เพื่อกระจายอำนาจให้หน่วยราชการ สถานศึกษาทุกแห่ง ศาสนสถาน สมาคม มูลนิธิ ฯลฯ ในระดับท้องถิ่นเป็นหน่วยปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม โดยมีสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เป็นผู้ประสานงาน สนับสนุน ติดตามและประเมินผล

จากการศึกษาของทองสุข มันทาท (2526) ในเรื่องสภาพปัจจุบันและปัญหาของโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจริยธรรม ในความรับผิดชอบของศึกษาธิการอำเภอภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้พบว่า ศึกษาธิการอำเภอส่วนใหญ่ได้ศึกษานโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ และได้ศึกษาข้อมูลปัญหาความต้องการของท้องถิ่นก่อน จึงนำมาเขียนโครงการและนำโครงการที่เขียนไว้ไปปฏิบัติจริง พร้อมทั้งมีการติดตามและควบคุมการปฏิบัติงานอยู่เป็นประจำ

สวาท บุรีเพ็ญ (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารงานของศึกษาธิการอำเภอภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าศึกษาธิการอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัญหาการบริหารงาน โดยส่วนรวมทุกด้านในระดับปานกลาง

เมื่อวิเคราะห์ปัญหาแต่ละด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและรองลงมาตามลำดับ คือ งานติดตามประเมินผล งานแผนงานวิชาการ และงานบริหารทั่วไป

เทอดไทย พันทวี (2533) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบันและปัญหา ของการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท ในความรับผิดชอบของ ศึกษาธิการอำเภอ เขตการศึกษา 10 พบว่า ปัญหาในการดำเนินการของ ศึกษาธิการอำเภอ มีปัญหาในระดับมาก ในด้านการบริหารโครงการพัฒนาชนบท และด้านงบประมาณ สาเหตุของปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดบุคลากร ขาดผู้รับผิดชอบ อย่างแท้จริงในพื้นที่ ไม่มีงบประมาณและขาดการทำงานเป็นทีม

การดำเนินงานโครงการพัฒนาชนบท ประจำปีงบประมาณ 2532 ในแผน งานจัดบริการข่าวสารข้อมูล แผนงานส่งเสริมศาสนาและศิลปวัฒนธรรม แผนงาน ส่งเสริมสุขภาพและพละนันทนาการเพื่อพัฒนาคุณภาพ และแผนงานส่งเสริมพัฒนาอาชีพ ในชนบท อยู่ในขั้น "ได้ผลดี" ส่วนโครงการพัฒนาชนบทในแผนงานให้ความรู้ พื้นฐานเพื่อการพัฒนา อยู่ในขั้นได้ผลปานกลาง

ปัญหาของการดำเนินงานโครงการพัฒนาชนบท ประจำปีงบประมาณ 2532 ใน 5 แผนงาน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ยกเว้นโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต เพื่อชาวชนบทและโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

อดิศร เจริญอริยทรัพย์ (2534) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง สภาพปัจจุบัน และปัญหา ในการดำเนินงานด้านข้อมูล สถิติและการวางแผน ด้านการบริการ และประสานงาน และด้านการติดตามและประเมินผล ของสำนักงานศึกษาธิการ อำเภอในเขตการศึกษา 10 พบว่า สำนักงานศึกษาธิการอำเภอได้ดำเนินการ ด้านการบริการและประสานงาน ด้านข้อมูล สถิติและการวางแผน ในระดับมาก และด้านการบริการและประสานงานมีปัญหาระดับน้อย เป็นอันดับสุดท้าย ส่วนงาน ที่เป็นปัญหามาก คือ การนำเสนอข้อมูลสารสนเทศในสำนักงาน การแปลผลดัชนีที่ ได้จากข้อมูล และการนิเทศการบริหารการศึกษา

เปลี่ยณ พากเพียร (2537) ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทหน้าที่ของศึกษาธิการ อำเภอตามความคิดเห็นของหัวหน้าส่วนราชการในระดับอำเภอ และผู้บริหารโรงเรียนในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่างานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ใน

ส่วนของงานวัฒนธรรมความคิดเห็นต่อการปฏิบัติจริงอยู่ในระดับน้อย และมีความคาดหวังให้ปฏิบัติมาก โดยเฉพาะการส่งเสริมงานด้านพระพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมส่งเสริมเผยแพร่หลักธรรมและศีลธรรม และการส่งเสริมเผยแพร่วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น งานอนุรักษ์และพัฒนาโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ รวมทั้งการจัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่น ในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม

ถวัลย์ บุรมา (2535) ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของศึกษาธิการอำเภอ ตามความคิดเห็นของหัวหน้าส่วนราชการในระดับอำเภอ ในเขตการศึกษา 9 ได้พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริงของศึกษาธิการอำเภอในงานบริหารทั่วไป งานแผนงานและพัฒนาชนบท และงานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากได้แก่การจัดงานพิธีในวันสำคัญ เช่นวันครู วันแม่แห่งชาติ วันเด็กแห่งชาติ ฯลฯ การจัดทำแผนปฏิทินการปฏิบัติงานประจำปี การส่งเสริมและการดำเนินงานหรือกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารีและยุวกาชาด ให้เจริญก้าวหน้า และปัญหาอุปสรรค ในการปฏิบัติงานตามบทบาทของศึกษาธิการอำเภอ อยู่ในระดับน้อย

จิรพงษ์ ไชยยศ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินคุณลักษณะพฤติกรรมการบริหารและผลการปฏิบัติงาน ของศึกษาธิการอำเภอ ในเขตการศึกษา 9 พบว่า ผลการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอตามเกณฑ์มาตรฐานกำหนดตำแหน่งโดยเฉลี่ยมีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะพบว่า การจัดกิจกรรมประเพณีของไทยหรือท้องถิ่น การจัดเก็บรวบรวมข้อมูลทางการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม และการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา มีค่าเฉลี่ยในระดับมาก 3 อันดับแรก

มรกต เทพอ่อน (2537) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของศึกษาธิการอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ด้านงานส่งเสริมการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ของศึกษาธิการอำเภอ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปฏิบัติงานในระดับมาก เมื่อวิเคราะห์รายข้อจะพบว่า ในเรื่องการปฏิบัติงานประสานและร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน ในการ

ส่งเสริมวัฒนธรรมในระดับอำเภอ มีการปฏิบัติในระดับมาก และมีปัญหาในการปฏิบัติในเรื่องนี้ ในระดับปานกลาง ส่วนในเรื่องการปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์ การศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ในอำเภอด้วยสื่อต่าง ๆ มีการปฏิบัติ และมีปัญหา ในระดับปานกลาง

สุพร แผ่แสงจันทร์ (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การกิจการบริหารงานการศึกษาการศาสนาและการวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ ตามทัศนะของศึกษาธิการอำเภอในภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ศึกษาธิการอำเภอในภาคเหนือ มีความเข้าใจในการกิจการบริหารงานด้านการศึกษาและงานด้านการศาสนาอยู่ในระดับมาก ส่วนการกิจการบริหารงานด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับปานกลาง

สามารถ คนหาร (2529) ได้ทำการวิจัย บทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังของศึกษาธิการอำเภอ ในการส่งเสริมจริยธรรมตามทฤษฎีของ นายอำเภอ หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอและผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในสังกัดอำเภอ ในเขตการศึกษา 6 พบว่า บทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมโดยตรงนั้น ศึกษาธิการอำเภอยังไม่ปฏิบัติให้สอดคล้องกับความต้องการ ส่วนบทบาทในการส่งเสริมจริยธรรมโดยอ้อม ด้วยการปฏิบัติตามจริยธรรมนั้น มีข้อค้นพบว่า ศึกษาธิการอำเภอ ได้ปฏิบัติในบทบาทที่เป็นจริงสอดคล้องกับบทบาทที่คาดหวัง

สิทธิพงษ์ สิงห์เงิน (2533) ได้วิจัยเรื่อง บทบาทการบริหารงานวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ ตามความคิดเห็นของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอ เพื่อศึกษาบทบาทที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง ในการปฏิบัติงานวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า บทบาทที่เป็นจริงในการบริหารงานวัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมและด้านการพัฒนาวัฒนธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการเผยแพร่วัฒนธรรมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย

วิศิษฐ์ คำปิง (2537) ได้วิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของศึกษาธิการอำเภอและผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอที่มีต่อการปฏิบัติงานของนักวิชาการศึกษาอำเภอ ในเขตการศึกษา 9 ซึ่งเป็นบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ

พบว่า งานส่งเสริมวัฒนธรรม ศึกษาธิการอำเภอมีความเห็นว่านักวิชาการศึกษา อำเภอปฏิบัติงานระดับน้อย ส่วนผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอเห็นว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก แต่ทั้งศึกษาธิการอำเภอและผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอ มีความคาดหวัง ต้องการให้นักวิชาการศึกษาปฏิบัติงานในด้านนี้ในระดับมาก

ในด้านการวางแผนการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักวิชาการศึกษา อำเภอปฏิบัติงานในด้านนี้ ในระดับมาก ส่วนงานส่งเสริมกิจกรรมพลศึกษาและ นันทนาการ ศึกษาธิการอำเภอและผู้ช่วยศึกษาธิการอำเภอ มีความเห็นว่า มีการปฏิบัติงานในระดับน้อย และมีความเห็นตรงกันว่า ควรถือปฏิบัติงานในด้านนี้ ในระดับมาก

ร่ำเพย อุดมวงศ์ (2536) ได้ทำการศึกษาวิจัย การจัดกิจกรรมส่งเสริม และอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ในโรงเรียนประถมศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครู สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนดำเนินการจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมโดยผู้บริหารและครูร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับศาสนา จริยธรรมวัฒนธรรม การเรียนการสอนตามหลักสูตรและการทำนุบำรุงส่งเสริมวัฒนธรรมไทย ด้านภารกิจความรับผิดชอบ ไตรรัตน์ สิริทิกุล (2537) ได้ศึกษาวิจัย ภารกิจการบริหารงานการศึกษา การศาสนาและการ วัฒนธรรมของศึกษาธิการอำเภอ ในทรรศนะของศึกษาธิการอำเภอ ในเขตการศึกษา 6 พบว่า ด้านวัฒนธรรม มีภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ คือ การส่งเสริมค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ การส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมและ ประเพณีท้องถิ่น และการจัดกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ซึ่งภารกิจหลักทั้ง 3 ประการนี้ ศึกษาธิการอำเภอในเขตการศึกษา 6 มีการปฏิบัติในระดับมาก และมีทรรศนะเกี่ยวกับประโยชน์ของภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ นับว่ามี ประโยชน์มาก

สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 12 (2533) ได้ทำการวิจัย เรื่อง บทบาทของศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการอำเภอที่เอื้อต่อการพัฒนาพื้นที่ ชายฝั่งตะวันออก พบว่า บทบาทที่ปฏิบัติจริง มีดังต่อไปนี้

- 1) บทบาทในฐานะผู้บริหารศูนย์ข้อมูล สถิติและวางแผน ปฏิบัติได้มาก

ที่สุด ในด้านการจัดสำนักงานให้เป็นศูนย์ข้อมูลการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวางแผนและจัดการฝึกอบรม วิชาชั้นหลักสูตรระยะสั้นและกลุ่มสนใจให้แก่ เยาวชนและประชาชน ปฏิบัติได้ในระดับรองลงมา คือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร สถิติ ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน การวางแผน ส่งเสริมอนุรักษ์และเผยแพร่ แก้ไขปัญหาคุณธรรมจริยธรรม การวางแผนและจัดการ แนะแนวการศึกษาและอาชีพ การวางแผนพัฒนาชนบท เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานประกอบการ ด้านผู้สำเร็จการศึกษาทุกสาขาวิชา จำนวน ผู้ว่างงานสถานประกอบการ และการวางแผนจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เป็นต้น

2) บทบาทในฐานะผู้บริหารศูนย์บริการและประสานงาน ปฏิบัติได้มากที่สุดในการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และลูกเสือชาวบ้าน การสนับสนุนแหล่งความรู้หมู่บ้านให้มีข่าวสารที่ทันสมัย การประสานงานการจัด ทัศนศึกษาสู่ประชาชน เช่น หน่วยงานภาพยนตร์เคลื่อนที่ เป็นหน่วยงานกลาง ประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกัน การจัดกิจกรรมส่งเสริม อนุรักษ์และเผยแพร่ วัฒนธรรม ประเพณีอันดีงาม การประสานกับสถาบันศาสนาในการพัฒนาจิตใจ เยาวชนและประชาชน การสนับสนุนส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนมีความเชื่อ ค่านิยมที่ดีงาม เป็นผู้ดำเนินการเสริมสร้างความรู้ให้แก่เยาวชนและประชาชน เกี่ยวกับการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง การฝึกอบรมครูและผู้นำชุมชนให้ เป็นผู้ในการพัฒนาจิตใจ การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุศาสนสถานที่สำคัญ หรือสถานที่สำคัญ หรือสถานที่ที่น่าสนใจ การประสานงานและร่วมมือสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียนให้ครอบคลุมพื้นที่ การรณรงค์ให้สถานศึกษาป้องกันและแก้ไขปัญหาล้างเสกติด และปัญหาการก่อความ ไม่สงบในสถานศึกษา ปฏิบัติได้ในระดับรองลงมา ได้แก่ การจัดฝึกอบรมเพื่อ เตรียมความพร้อมของเยาวชน และประชาชน การประสานงานกับสถานศึกษา และสถานประกอบการ เพื่อให้เด็ก เยาวชนนักศึกษาได้ฝึกงานในสาขาวิชาที่เรียน การร่วมมือกับสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ และเอกชนจัดนัดพบ แร่งงาน การให้ความรู้ความเข้าใจกับบุคลากรทางการศึกษา และประชาชน

ในเรื่องโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก และผลกระทบที่จะเกิด ปฏิบัติได้ ในระดับน้อยที่สุด คือ การประสานงานและร่วมมือกับสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมการศึกษาระดับภาคบังคับ 9 ปี

3) บทบาทในฐานะผู้บริหารศูนย์ติดตามและประเมินผล ปฏิบัติได้ในระดับมากที่สุด คือ การประสานการตรวจติดตามการปฏิบัติงานตามแผนงานโครงการด้านการศึกษา การติดตามและประเมินผลการพัฒนาชนบทร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิบัติงานในระดับรองลงมา คือ การประสานงานการตรวจติดตามการปฏิบัติงานตามโครงการด้านศาสนาและวัฒนธรรมการควบคุมมาตรฐานการศึกษาในระดับ การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาทุกระดับเพื่อศึกษาสภาพการมีงานทำและปฏิบัติได้ระดับน้อยที่สุด คือ เป็นศูนย์วิจัย และพัฒนาการศึกษา การศาสนาและวัฒนธรรม ที่ตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก การติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และการติดตามประเมินผลการใช้สถานประกอบการเป็นแหล่งวิทยาการเป็นต้น

จากภาระหน้าที่ดังกล่าว ศึกษาธิการอำเภอในฐานะผู้รับผิดชอบการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมในระดับอำเภอตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการสำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2535 จะต้องดำเนินการศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบปัญหาและแนวทางในการปฏิบัติงาน เพื่อให้เป็นไปตามระบบและแนวทางการปฏิบัติงานด้านวัฒนธรรม ตามที่สำนักงานปลัดกระทรวงได้รับมอบหมาย ทั้งในด้านข้อมูลสาร ด้านการวางแผน ด้านการส่งเสริมกิจกรรม ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และด้านการอนุรักษ์ตามภารกิจต่อไป